

Opinnäytetyö AMK
Kuvataiteen koulutus
2019

Emilia Asplund

MERI TAITEEN TEKEMISEN LÄHTÖKOHTANA

Emilia Asplund

MERI TAITEEN TEKEMISEN LÄHTÖKOHTANA

Tämä kirjallinen opinnäytetyö tarkastelee merta taiteen tekemisen motiivina. Tavoitteenani on vahvistaa omaa identiteettiäni taiteilijana ja pohtia kantaa ottavan taiteen mahdollisuuksia.

Tarkastelen muutamien taiteilijoiden taideteoksia ja -projekteja suhteessa teemoihin re/act, re/view, re/search ja re/use. Etuliite "re" viittaa tässä yhteydessä asioiden uudelleen tekemiseen. Lisäksi olen haastatellut tutkija Mari Krappalaa taiteilijakollektiivi Merisiskojen taiteellisesta työstä ja toiminnasta. Lopuksi pohdin merta oman taiteeni innoittajana ja motiivina. Tärkeä teema on taide aktivismin muotona ja ekologisten kriisien käsittely taiteellisin keinoin.

Taiteilijan ei tarvitse olla vain passiivinen tarkkailija, vaan hän voi vaikuttaa positiivisesti ympäristöön ja välittää meille tietoa. Taiteilija voi pyrkiä teoksillaan luomaan ratkaisuja omiinsa ja yhteiskunnallisiin huolenaiheisiin. Taide voi haastaa ihmisiä tarkastelemaan omia valintojaan ja arvojaan.

Tämä työskentely on vahvistanut omaa taiteilijaidentiteettiäni, ja se on inspiroivat minua aiempaa ekologisemman taiteen tekemiseen. Taiteen ei tarvitse pysyä omassa kuplassaan ollakseen arvokasta, eikä sen tarvitse tavoittaa miljoonayleisöä ollakseen merkittävää. Vaadimme taiteelta liikaa, jos olemme sen vaikuttavan välittömästi yhteiskuntaan.

ASIASANAT:

Ekologinen taide, meri, ympäristötaide, ilmastonmuutos, taideaktivismi, kierrätys, muovi

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Fine Arts

2019 | 30

Emilia Asplund

THE SEA AS A BASIS OF MAKING ART

This thesis views the sea as a motivation of making art. My objective is to strengthen my own identity as an artist and discuss the possibilities of critical art.

In text, I introduce several artists' artworks and projects regarding to the sea and its ecosystem. I reflect the work on themes such as re/act, re/view, re/search and re/use. The term "re" in this context references to doing things once more; is afresh. I also interview the art scholar, Mari Krappala, about the art collective Merisiskot and their art and work. Lastly, I contemplate the sea as an inspiration and motivation in my own artwork. The important theme is to discuss the art as a form of activism and using art as a way of addressing ecological crises.

Artist doesn't necessarily need to be a passive observer, but can have a positive impact on environment and inform us. Artist may try to find a solution to their own's or society's concerns. Art can challenge the viewers to reflect their own options and life values.

The themes in this research strengthened my identity as an artist and inspired me to make more ecological artwork. Art doesn't need to stay in its own bubble to be valued or doesn't need to reach the audience of millions to be significant. We demand too much from art if we expect it to have an immediate impact on society.

KEYWORDS:

Ecological art, sea, environment art, climate change, artactivism, recycling, plastic

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 KANSAINVÄLISET MERET	8
2.1 Re/Act	9
2.2 Re/View	12
2.3 Re/Search	14
2.4 Re/Use	18
3 MERISISKOT	21
4 MINUN MERENI	23
5 LOPUKSI	29
LÄHTEET	30

KUVAT

Kuva 1. Viscissitudes-teos meren pohjassa. Kuva: Jason DeCaires Taylor, 2007 https://www.underwatersculpture.com/works/uncolonised/ .	9
Kuva 2. Veistos Gardener ja Koralliahven. Veistokseen on alkanut muodostua levää ja koralleja, joita kalat mielellään syövät. Kuva: Jason DeCaires Taylor, 2009 https://www.underwatersculpture.com/works/colonised/ .	10
Kuva 3. Silent Evolution -veistos on peittynyt rakkolevän ja pesusienien värikirjoon. Kuva: Jason DeCaires Taylor, 2009 https://www.underwatersculpture.com/works/corals/ .	11
Kuva 4. Forman piirtämässä teosta Weddell Sea. Kuva: François Lebeau, 2019 https://twitter.com/ZariaForman/status/1089211022072823809/photo/1 .	12
Kuva 5. Arctic Ocean, Greenland, No.2. Hiilipastelli paperille. 228 x 153 cm. Forman Zaria, 2019 https://www.zariaforman.com/nasa-1 .	13
Kuva 6. Korallien teksturointia. Kuva: Courtney Mattison, 2016 https://twitter.com/CourtneyCoral/status/786371046689558528/photo/1 .	15
Kuva 7. Teoskokonaisuuden sommittelua ja rakentamista. Mattison hahmottelee teoksen muodon asettelemalla papereita lattialle. Kuva: Courtney Mattison, 2018 https://twitter.com/CourtneyCoral/status/979376389089406978/photo/1 .	16
Kuva 8. Our Changing Seas III, Courtney Mattison, 2014. Kuva: Arthur Evans https://courtneymattison.com/ourchangingseas-iii/bsq31vvehcqlbu48e98kn0b1t5tx7f .	17

Kuva 9. Henry the Giant Fish. Kuva: Washed Ashore, 2019 https://washedashore.org/iamdc/ .	19
Kuva 10. Whalebone Rib Cage. Isokokoinen teos on rakennettu rautalangasta johon on pujotettu kannuja ja tölkkejä. Kuva: Washed Ashore, 2019 https://washedashore.org/photos/the-sculptures/ .	20
Kuva 11. Mari Krappala ja Elina Ruohonen putsaamassa öljyä, 2018. Viitattu 15.11.2019 https://www.instagram.com/p/BjPchRfn3jO/ .	22
Kuva 12. Yksityiskohta teoksesta Sake No Zashiki, Utagawa Kuniyoshi. masterpiece-of-japanese-culture, 2019.	24
Kuva 13. Messias. Öljy kartongille. 100,5 x 86,5 cm. Emilia Asplund, 2018.	26
Kuva 14. Ocean Ramsay uimassa valkohainaaraan kanssa. Instagram postauksessa Ramsay arvelee hain olevan sama yksilö, jonka hän tapasi Guadalupen saarella. Kuva: Juan Oliphant. 16.1.2019 https://www.instagram.com/oceanramsey/?hl=fi .	27
Kuva 15. Memory. TYKS, Turku. Emilia Asplund, 2019	28

1 JOHDANTO

Taiteellisessa työskentelyssäni olen kiinnostunut meren biodiversiteetistä ja ihmisen toiminnan vaikuttamisesta siihen. Esimerkiksi ilmastonmuutoksen, roskaamisen ja ylikalastuksen vuoksi meren biodiversiteetti on supistunut, mikä tarkoittaa lajien häviämistä ja lyhytikäisten levälajien lisääntymistä. Vaikka ihmisen toiminnan seuraukset ympäristöön on jokapäiväinen uutisaihe, tietomme siitä, mitä pinnan alla tapahtuu, on silti vähäistä. Tutkiessani tätä ainutlaatuista monimuotoisuutta olen joutunut muuttamaan omaa käsitystäni eri lajeista ja meren tärkeydestä hyvinvoinnillemme. Varsinkin hai ja koralliriutat ovat vakiinnuttaneet asemaansa taiteellisen työskentelyni tarkastelun kohteina. Tarkoitukseni on herättää kiinnostusta ja lisätä tietoa näistä lajeista, joihin yleensä liitetään voimakkaita ennakkoluuloja ja pelkoja, ja näin tuoda esiin näiden lajien haavoittuvuus ja tärkeys luonnon kiertokulussa.

Kirjallisessa opinnäytetyössäni esittelen sellaisia kansainvälisiä taiteilijoita ja heidän teoksiaan ja projektejaan, jotka käsittelevät meren tilaa, ja tarkastelen teosten ja tekijöiden motiiveja ja tavoitteita. Valitsemani taiteilijat työskentelevät harvoin yksin, projekteja tehdään yhteistyössä eri alojen toimijoiden kuten tutkijoiden kanssa.

Haastattelen taiteilijakollektiivi Merisiskojen jäsentä, Mari Krappalaa, heidän taiteellisesta työskentelystänsä. Lisäksi reflektoin omia taideteoksiani sekä ajatuksia niiden takana ja pohdin poliittisen taiteen vaikuttamismahdollisuuksia ja kannattavuutta nykytaiteen kentällä: Pitäisikö taiteen pysyä omassa kuplassaan? Mikä on taiteen ja tieteen suhde? Mikä on taiteilijan vastuu? Miksi minä teen taidetta juuri näistä aiheista?

Teemu Mäki on koonnut kirjaansa Taiteen tehtävä (2018) listan syistä, miksi taiteen ei tarvitse tavoittaa miljoonayleisöä voidakseen muuttaa yhteiskuntaa. Lista tarjoaa perspektiiviä taiteen hiljaisista vaikutusmahdollisuuksista ja luo toivoa ja varmuutta itselleni pohtiessani omia arvojani taiteentekijänä:

1. "Taide on työtä, jonka voi tehdä hyvin vain, jos työtä tehdessään ei murehdi sen yhteiskunnallista vaikutusta."
2. "Pienikin yleisö riittää, jos vaikutus heihin on suuri."
3. "Taiteen ei tarvitse tavoittaa massoja ollakseen yhteiskunnallisesti vaikuttava, riittää että tavoittaa avainhenkilöt."

4. "Taide on siedätyshoitoa. Kummallinen taide totuttaa ihmisiä kummallisuuksiin."
5. "Valumaefekti – taideteosten ja filosofioiden vaikutus tihkuu usein koko yhteiskuntaan, vaikka alkuperäinen noro on pieni ja osuu vain muutamaan uteliaaseen ihmiseen."
6. "Yksi kuulija on tarpeeksi."
7. "Taide on ruokavalio, joka voi muuttaa ihmistä ajan kuluessa."
8. "Taiteella ei ole "parasta ennen päiväystä"."
9. "Taide vaikuttaa käytäntöön utopian kautta."
10. "Taide on myönteistä vaivaa, nautinnollista ponnistelua." (Mäki 2018, 362–373)

2 KANSAINVÄLISET MERET

Tässä luvussa tarkastelen kansainvälisiä taiteilijoita ja heidän meriaiheisia teoksiaan ja projektejaan. Jaottelen taiteilijat Andrew Brown (2014) kirjan *Art & Ecology now* mukaisesti alaotsikoituihin ryhmiin Re/Act, Re/View, Re/Search ja Re/Use. Termi "re" viittaa tässä yhteydessä uudelleen tekemiseen. Kirjan käyttämä jaottelu kattaa tiivistetysti ekologisen nykyaiteen tekemisen lähtökohdat, jotka ovat myös tärkeitä motiiveja omassa taiteellisessa työskentelyssäni.

Re/Act (uudelleen toimiminen) ilmenee siten, että taiteilija pyrkii aktiivisesti vaikuttamaan suoraan ympäristöön positiivisella tavalla. Hän visioi ja kehittää vaihtoehtoisia ratkaisuja ongelmiin, kuten meren pohjan biodiversiteetin häviämiseen. Re/view (uudelleen tarkastelu) puolestaan näkyy siten, että taiteilija on viestinvälittäjä meidän ja luonnon välillä. Hän raportoi teostensa välityksellä näkemäänsä ja kokemaansa. Re/Search (uudelleen tutkiminen) sisältää sen, että taiteilija pyrkii ymmärtämään tutkimaansa kohdetta syvemmin – esimerkiksi miten koralliriutat rakentuvat ja miltä ne tuntuvat. Re/Use (uudelleen käyttö) pitää sisällään sen, että taiteilijan tavoitteena on kääntää katseemme roskaan ja jo olemassa olevien resurssien uudelleen hyödyntämiseen.

2.1 Re/Act

Kuva 1. Viscissitudes-teos meren pohjassa. Kuva: Jason DeCaires Taylor, 2007 <https://www.underwatersculpture.com/works/uncolonised/>.

Ensisilmäyksellä Jason DeCaires Taylorin (s. 1974) valokuvat vedenalaisista museoista vaikuttavat lähes surrealistisilta ja epätodellisilta, kuin kulttielokuvasta. Näitä vedenalaisia installaatioita on kahdeksan eri puolilla maapalloa, ja ensimmäinen installaatio upotettiin mereen vuonna 2006 Molinere-rannikolla Grenadassa. Installaatiot koostuvat pH-neutraalista sementistä, ja ne esittävät ihmishahmoja erilaisissa ryhmittymissä tai arkisissa tilanteissa – mies istumassa kirjoituspöydän ääressä, hahmo katselemassa televisiota, lapset käsikädessä piirissä. Aineen pH-arvo kertoo sen happamuusasteen, joka määritellään asteikolla 0–14, jossa pH-arvo 7 on neutraali. Nämä veistosrykelmät avautuvat mystisinä ja arvoituksellisina kuin Stonehenge tai Pääsiäissaaret. Miten ne ovat päätyneet tänne ja mitä ne täällä tekevät? Herää mielikuvia tuhoutuneesta yhteiskunnasta ja vajonneesta kansasta. Tarkempi tarkastelu paljastaa kuitenkin, että kyseessä ei ole maailmanloppu vaan että teokset ovat täynnä elämää.

Kuva 2. Veistos Gardener ja Koralliahven. Veistokseen on alkanut muodostua levää ja koralleja, joita kalat mielellään syövät. Kuva: Jason DeCaires Taylor, 2009 <https://www.underwatersculpture.com/works/colonised/>.

DeCaires Taylorin veistokset toimivat keinotekoisina riuttoina alueilla, joissa merenpojan biodiversiteetti on tuhoutunut ja hävinnyt. Veistoksissa käytetty karkea, pH-neutraali sementti on ihanteellinen kasvualusta koralleille, pesusienille ja leville. DeCaires Taylor kertoo nettisivuillaan, että teosten upottamisajankohta on tärkeä, jotta kasviperäisillä lajeilla ja koralleilla on aikaa versota. The Guardian -lehden (2/2016) haastattelussa meribiologi Helen Scales kertoo, kuinka ennen autoituneelle alueelle on installaatioiden ansiosta ilmestynyt yli 50 uutta lajia, kuten kaloja ja rapuja. Meren pohjassa ollessaan teokset kuuluvat merelle, ja sen eliökunta asettuu osaksi teoksia ja muokkaa teosten piirteitä ajan kuluessa. Miehen kasvot ovat peittyneet vaaleanpunaiseen pesusieneen, ja ohimoita peittää vihreä leväkerros. Ennen selvästi näkyneet ihmisyyden piirteet katoavat, kun luonto ottaa vallan. Se on kuin harmoninen yhteistyö luonnon ja ihmisen välillä, joka muistuttaa meitä vastuustamme luontoa kohtaan. Projekti on ennen kaikkea eheyttävä ja motivoiva; taiteilija voi luoda teoksia, jotka vaikuttavat luontoon ja ympäristöön myönteisellä tavalla.

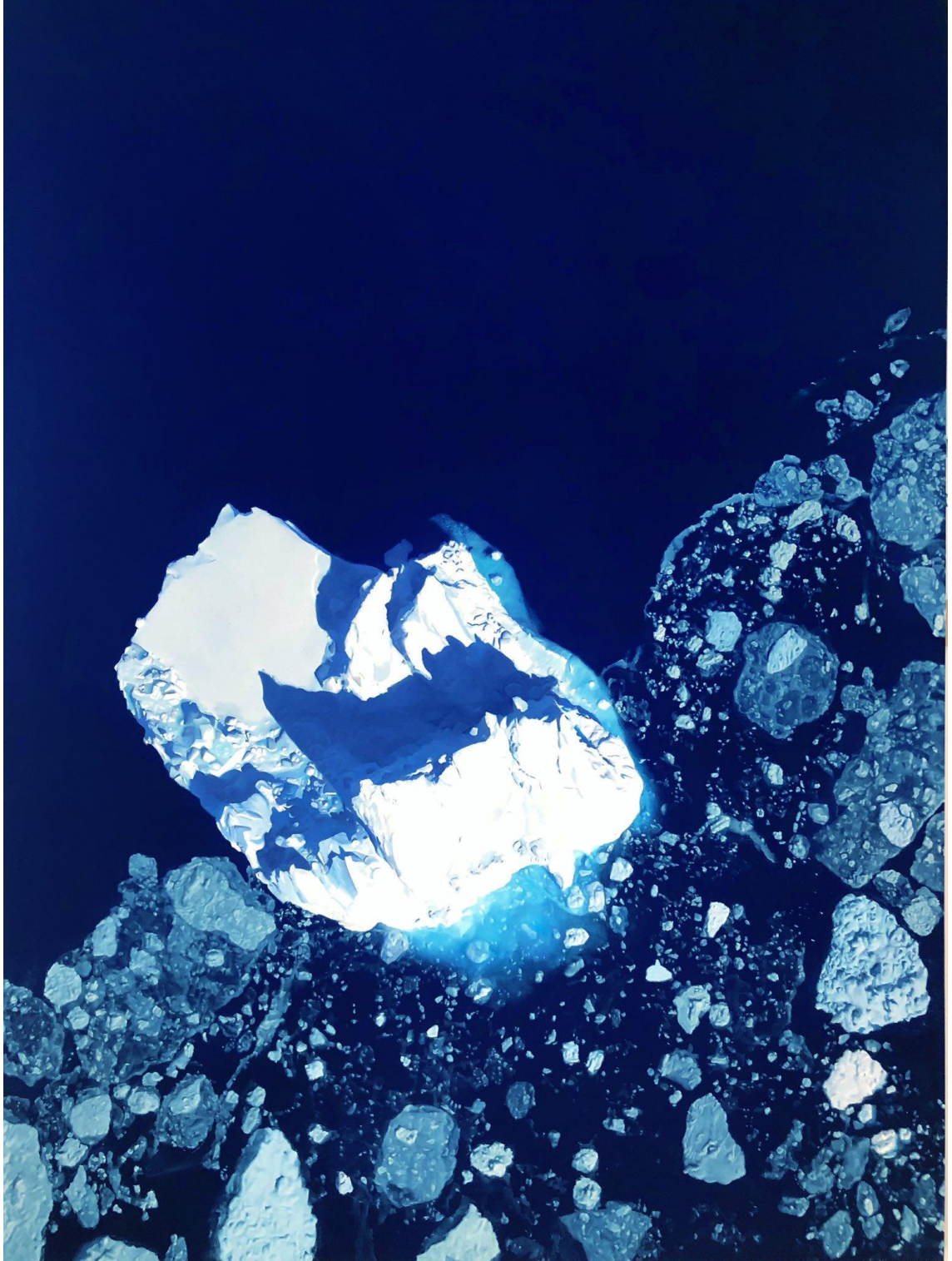
Kuva 3. Silent Evolution -veistos on peittynyt rakkolevän ja pesusienien värikirjoon. Kuva: Jason DeCaires Taylor, 2009 <https://www.underwatersculpture.com/works/corals/>.

2.2 Re/View

Ilmastonmuutoksesta tulevat monelle todennäköisesti ensimmäisenä mieleen pohjoisen sulavat jäätiköt ja merenpinnan nousu. Zaria Formanin (s. 1982) taideteokset pohjautuvat näiden tapahtumien dokumentointiin. Teokset näyttävät valokuvilta, mutta ne ovat realistisia pastellipiirustuksia. Formanin työskentely jäätiköiden parissa perustuu hänen edesmenneen äitinsä, Rena Bass Formanin, kiinnostukseen antarktista alueista ja niiden valokuvaamisesta. Vuosina 2016 ja 2017 Forman osallistui NASAn projektiin Operation IceBridge, jossa jäätiköitä kartoitettiin ja kuvattiin ilmasta käsin. Näiden valokuvien perusteella Forman jäljittelee valokuvantarkat pastellipiirustukset jäämuodostumista. Kuvia katsellessa herää kysymys, miksi taiteilija on päätenyt toistamaan valokuvat piirtäen. Eikö valokuva jo itsessään ole teos? Tietokoneen välityksellä teoksista ei kuitenkaan välity niiden koko; ne ovat kooltaan isoja, useasti yli 100 x 200 senttimetriä. Forman kertoo TED Talk -puheessaan (2015), että hän haluaa havainnollistaa teoksillaan jäätiköiden massiivisuutta ja voimaa, mutta myös niiden kauneutta ja haurautta.

Kuva 4. Forman piirtämässä teosta Weddell Sea. Kuva: François Lebeau, 2019 <https://twitter.com/ZariaForman/status/1089211022072823809/photo/1>.

Kuva 5. Arctic Ocean, Greenland, No.2. Hiilipastelli paperille. 228 x 153 cm. Forman Zaria, 2019 <https://www.zariaforman.com/nasa-1>.

Kuvien koosta ja tekniikkavalinnasta tulee mieleen meditatiivisuus ja antautuminen. Hiilipastelli on hauras ja murenee helposti, jos sillä työskentelee liian voimakkaasti. Paperin koko on suuri, mutta se ei kestä loputonta värien hinkkaamista. Kaikki Formanin teokset kuvaavat vettä sen eri olomuodoissaan. Vesi kuvataan kauniina ja voimakkaana, mutta siihen liittyy myös huolia. Tehdessään teossarjaa *The Maldives* (2015) taiteilija matkasi Malediivien saarille, jossa hän valokuvasi merta ja suunnitteli projektin yhteistyössä paikallisille lapsille. Projektin tarkoituksena on kuvata ympäristönmuutosta, sillä ilmastonmuutoksen aiheuttama merenpinnan nousu on matalille saarille väistämätön uhka.

Taiteilijan tarkoituksena on tehdä teoksillaan abstrakti ilmastonmuutos käsitteelliseksi ja ymmärrettäväksi. Teoksiin voi kuitenkin liittyä niin sanottu koloanilistisen kuvaperinteen ongelma, jossa kärsimyksen ja tuhon ajatellaan tapahtuvan jossain tuolla kaukana, eikä se vaikuta meihin (Rainio Minna, 2019). Teossarjoille tuntuisi olevan oleellista aikajatkumo, jossa sama maisema toistettaisiin esimerkiksi vuosittain, jolloin muutoksen voisi selvästi nähdä. Toisaalta kaunista teosta voi olla helppo lähestyä, ja jos teoksia tarkastelee vain esteettisinä maisemapiirustuksina, voi olla hedelmällistä sisäistää, mitä taiteilija tahtoo näillä kuvillaan viestittää. Silloin kaunis kuva voi saada merkityksen ja herättää meissä tunteita, jotka saavat meidät ajattelemaan ja toimimaan.

2.3 Re/Search

Courtney Mattison (s. 1985) kertoo artist's statement -tekstissään samaistuvansa koralleihin. Ihastuminen koralleihin tapahtui Australian matkalla, jossa hän pääsi sukeltamaan ja tutkimaan Suurta Koralliriutaa. Samanaikaisesti hän opiskeli koralliriuttojen ekologiaa, joka painottui erityisesti ihmisen toiminnan aiheuttamiin ongelmiin kuten ilmastonmuutokseen, saasteisiin ja ylikalastukseen (Brown Alumni Magazine 9.9.2019). Mutta miten taiteilija voi samaistua toiseen orgaaniseen eliöön, joka on hyvin kaukana inhimillisyydestä? Mattisonin kohdalla vastaus tuntuisi löytyvän tutkimuksesta ja työskentelymetodeista; teokset alkavat koostua hiljalleen pikkuruisista keraamisista paloista, jotka lopulta muodostavat suuren installaatiokokonaisuuden – näin muodostuvat luonnossa myös koralliriutat.

Kuva 6. Korallien teksturointia. Kuva: Courtney Mattison, 2016
<https://twitter.com/CourtneyCoral/status/786371046689558528/photo/1>.

Kuva 7. Teoskokonaisuuden sommittelua ja rakentamista. Mattison hahmottelee teoksen muodon asettelemalla papereita lattialle. Kuva: Courtney Mattison, 2018 <https://twitter.com/CourtneyCoral/status/979376389089406978/photo/1>.

Teosten materiaali ja sen käyttäytyminen ja tekstuuri ovat oleellista, jotta ne muistuttaisivat oikeita koralleja. Mattison perustelee saven ja posliinin käyttöä muokattavuuden ja haurauden vuoksi. Lisäksi savea ja eläviä koralleja yhdistävät kalsiumkarbonaatit, joita käytetään saven lasituksessa ja joita korallin polyypit saostuttavat merivedestä muodostaakseen uusia varsia. Työskentely vaatii kärsivällisyyttä ja varovaisuutta. Siksi Mattison on päätenyt työskentelemään omin käsin ja käyttämään työskentelyvälineinään syömäpuikkoja ja pieniä pensseleitä. Hän kuvailee töidensä olevan yhtä hauraita kuin elävät riutat.

Mattisonin taiteelliseen työskentelyyn ja korallien suojeluun liittyy kuitenkin ristiriitaisuus; koska teokset rakennetaan savesta ja posliinista, ne täytyy polttaa saviuunissa, joka vapauttaa lämpöä ja hiilidioksidia. Ilmaston ja meriveden lämpeneminen on koralliriuttojen suurimpia uhkia. Taiteilija tiedostaa tämän itsekkin ja suunnittelee omien aurinkopaneelien hankkimista, joiden voimilla uuni voitaisiin lämmitellä. On kuitenkin tärkeää pohtia, että mikä on taiteilijan vastuu materiaalien ja työskentelytapojen eettisyydestä ja ekologisuudesta, ja liittyykö niiden ja teoksen sanoman välille ristiriitoja.

Kuva 8. Our Changing Seas III, Courtney Mattison, 2014. Kuva: Arthur Evans <https://courtneymattison.com/ourchangingseas-iii/bsq31vvehcqlbu48e98kn0b1t5tx7f>.

Teos Our Changing Seas III havainnoi koralliriuttojen uhkia ja riuttojen läpikäymää muutosta. Installaatio on rakennettu pyörteen muotoiseksi, ja pyörteen keskellä ovat elävät ja värikkäät korallit, jotka haalistuvat pikkuhiljaa valkoisiksi tämän pyörteen ympärille. Korallien vaaleneminen (engl. coral bleaching) voi johtua monista syistä, esimerkiksi veden lämpötilan noususta, veden suolaisuuden ja happamuuden muutoksista, saasteista, bakteereista ja hapenpuutteesta. Mattison kommentoi, että usein korallien sairastuminen ja kuoleminen on tavalliselle ihmiselle vaikea havainnoida.

Väärä johtopäätös johtuu siitä, että riutoilla on vielä jäljellä muita eliöitä ja lajeja, joten riutalla koetaan olevan elämää. Siksi Mattison ei käytä teoksissaan muita eliökunnan lajeja: kiinnittääkseen huomionsa kokonaan koralleihin ja niiden katoavaisuuteen.

2.4 Re/Use

The Guardian -lehden haastattelussa Ellen MacArthur (2016) sanoo, että vuoteen 2050 mennessä merissämme on enemmän muovia kuin kalaa. Vaikka muovin kysyntä on nousussa, silti vain 5 % muovista kierrätetään (Ellen MacArthur Foundation 2016). Säätiön antaman raportin mukaan joka vuosi valtameriin lasketaan 8 miljoonaa tonnia muovia. Vaikka muovi hajoaisi merivedessä, samalla siitä liukenee haitallisia kemikaaleja, jotka voivat kalojen kautta päätyä meihin. Esiin nousee huoli Maan resursseista sekä kuluttajien ja tuottajien välinpitämättömyydestä ympäristöä kohtaan.

Washed Ashore on Angela Haseltine Pozzin (s. 1957) johtama taideprojekti, joka keskittyy poimimaan rannoille ajautunutta roskaa ja tekemään siitä veistoksia. Projekti sai alkunsa Pozzin huomattua hälyttävän määrän muoviroskaa Oregonin osavaltion rannoilla. Vuonna 2010 perustettu projekti toimii vapaaehtoisvoimin, ja tähän mennessä tuotettuja veistoksia on 60. Veistokset esittävät värikkäitä, sarjakuvamaisia eläinhahmoja, ja ensivaikutelma niistä leikkisä ja huvitteleva – niistä tulee mieleen uimarannoilla ja terasseilla olevat sisustusveistokset, joilla houkutteellaan ihmisiä paikalle. Angela on käyttänyt teoksissa tietoisesti tätä taktiikkaa: räikeät värit ja suuri koko houkuttelevat ihmisiä paikalle ottamaan valokuvia ja poseeraamaan. Lähestyessään teosta katsoja huomaakin valmistusmateriaalin, mikä tuo teokselle aivan toisen merkityksen.

Kuva 9. Henry the Giant Fish. Kuva: Washed Ashore, 2019
<https://washedashore.org/iamdc/>.

Teoksia ei maalata, vaan ne saavat värikkyytensä eri muoveista, jotka pestään ja lajitellaan värien mukaan. Osien yhteen kiinnittämiseen käytetään rautalankaa ja siimaa. Värikkäät ja nimetyt eläinhahmot voivat tuntua paikoitellen jopa naiivilta, mutta niillekin on merkitys: kaikki veistosten eläimet ovat uhanalaisia merten saastumisen seurauksesta. Nimeämisellä halutaan luoda veistoksista yksilöitä, hahmoja vähän niin kuin Nalle Puh, joka on inhimillinen ja helposti lähestyttävä. Välillä kuitenkin nimet kuten Henry the Fish ja Octavia the Octopus luovat mielikuvia lauantaiaamun lastenpiirretyistä, minkä koen ongelmalliseksi yrittäessäni tarkastella teoksia kantaaottavina taideteoksina enkä teemapuiston maskotteina. Kepeä ja leikkisä lähestymistapa voi olla toki virkistävää vaihtelua, mutta teoksen sisältö voi tällöin jäädä katsojalle toissijaiseksi. Teosten nimeäminen esimerkiksi lajien mukaan voisi toimia paremmin, koska silloin kiinnitämme huomionamme koko lajia uhkaavaan kriisiin. Koskettavimpana teoksena pidän valkoisesta muovista rakennettua valaan kylkiluuhäkkiä, joka yksinkertaisuudessaan havainnollistaa merten hälyttävää tilaa parhaiten. Luuranko rakenteena on helpompi yhdistää kuolemaan ja vaaraan kuin esimerkiksi värikäs ja eksoottinen kala.

Kuva 10. Whalebone Rib Cage. Isokokoinen teos on rakennettu rautalangasta johon on pujotettu kannuja ja tölkkejä. Kuva: Washed Ashore, 2019 <https://washedashore.org/photos/the-sculptures/>.

3 MERISISKOT

Istun Turun taidemuseon kahvilassa Mari Krappalan kanssa. Hän on lupautunut haastateltavaksi edustamaan taiteilijakollektiivi Merisiskoja. Juomme teetä samalla, kun Krappala avaa minulle kollektiivin toimintaa ja taiteellista työtä.

Kollektiivin muodostavat Kati Immonen, Elina Ruohonen ja Tiina Vainio, joiden alkuperäisenä suunnitelmana oli toteuttaa meriaiheinen taidenäyttely, jossa he esittelisivät omaa taiteellista tuotantoaan. Krappalaa pyydettiin mukaan tuomaan Merisiskoille tieteellistä näkemystä ja sisältöä. Krappala on koulutukseltaan taiteentutkija. Hän kertoo yhteisten kokoontumisien ja keskustelujen merestä ja taiteesta johtaneen konseptin laajenemiseen. Niin Merisiskot saivat alkunsa.

Miksi meri? Krappalan mukaan se tuntui luonnolliselta valinnalta – kaikilla kollektiivin jäsenillä on suhde mereen. Krappalalle itselleen meri merkitsee rauhallisen mielentilan löytämisen paikkaa. Merestä tulee läheinen, kun sen kanssa on paljon kosketuksessa. Ryhmä pyrkii löytämään Itämeren rannoilta kohteita paikkasidonnaisen taiteen toteuttamiseen. Ensimmäinen näyttely järjestettiin Öron-saarella kesällä 2018, viimeisin merenkurkussa, Vaasassa.

Krappala mainitsee kollektiivin työskentelytavoiksi kokeilevan ja omia rajoja haastavan – ryhmän sisällä on helpompi kokeilla itselleen uusia metodeja, ja näin ravistella omaa tekemistään. Tendenssinä on myös pyrkiä aineettomiin ja ekologisiin teoksiin: ääntä ja videota, paikalta tai luonnosta löydettyjä kierrätysmateriaaleja. Toimintaan liittyy myös aktivismia ja sen kehittelyä. Kollektiivin jäsenet kävivät WWF:n öljyntorjuntakurssilla, ja sama kurssi toteutettiin myös Örössä osana taidenäyttelyä. Krappala kommentoi Merisiskojen taiteen olevan ”kriittistä mutta hyväilevää” – taidetta, joka tuo toivoa. Tarkoituksena on aktivoita, pelkkä kauhu voi passivoida.

Minkälaisen vastaanoton Merisiskot saivat Örössä? Krappala kertoo ihmisten lähestyneen heitä hyvin avoimesti ja uteliaasti. Hän arvelee, että suurin osa joukosta oli ihmisiä, jotka eivät välttämättä kävisi gallerioiden taidenäyttelyissä mutta kiinnostuivat teoksista, kun ne esitettiin ”valkoisen kuution” ulkopuolella. Vastaanotosta Mari Krappala vielä toteaa: ”Ne kysymykset mitä me saatiin, niin minulle tuli sellainen olo, että ehkä me liian usein laitetaan kukkanäyttelyitä kesänäyttelyiksi. Ihmiset halusivat ihan oikeasti

haastaa itsensä”. Kommentti tuntui jossain syvällä kehossani – Ihan kuin sinne olisi sytytetty pieni liekki.

Kuva 11. Mari Krappala ja Elina Ruohonen putsaamassa öljyä, 2018.
<https://www.instagram.com/p/BjPchRfn3jO/>.

4 MINUN MERENI

Tässä luvussa tarkastelen merta innoittajana omassa taiteellisessa työskentelyssäni ja omia tulevaisuudensuunnitelmiani ja ajatuksiani.

Lapsuuteni kesät uimarannoilla, Atlantin valtameren voimakkaat aallot ja lentokalat, astuin melkein merisiin päälle. Peilikirkas ja turkoosi Egeanmeri, se oli kuin jalokivi. Haluan ottaa kengät pois ja antaa jalkojeni kastua merivedessä, se tuoksuu kalalta ja suolalta, mutta se ei ole epämiellyttävää. Halusin sukelluslasit, jotta voisin katsella ympärilläni veden alla. Suomen järvet ovat liian tummia. Kotini lähellä metsän keskellä oli järvi, joka oli loputtoman syvä ja tummempi kuin musta-aukko.

Elokuvassa ”Muumipeikko ja Pyrstötähti” (1992) meri katoaa, kunnes lopulta se palaa pyrstötähden ohitettua Muumilaakson. Meren palaaminen merkitsi elämän voittoa. Merta pidetään elämän symbolina. Se on yhtä arvaamaton.

Muistan lukeneeni myyttejä merihirviöistä kuten Krakenista. Kreikkalaisessa mytologiassa meri on Poseidonin ja yliluonnollisten olentojen valtakunta. Japanilaisissa grafiikan vedoksissa kuvataan eeppiä taisteluja samurain ja merihirviöiden välillä. Utagawa Kuniyoshi (1789) kuvitti meren elijöiden vapaa-aikaa: mustekaloja painimassa, kalat juomassa sakea ja tanssimassa. Haaveilin satamakaupunkiin muuttamisesta, kaipasin merta.

Mitä enemmän opin merestä, sitä tärkeämmäksi se minulle muuttui. Katselin valokuvia värikkäistä merietanoista, luontodokumentteja syvästä merestä, videoita paholaisrauskujen soidinmenoista Meksikonlahdella. Samaan aikaan koin kuitenkin ahdistusta meren kriisistä ja ihmisten välinpitämättömyydestä sitä kohtaan. Luin artikkeleita merten muoviongelmissa, koralliriuttojen tuhoutumisesta ja merivesien happamoitumisesta sekä ihmisen julmuudesta meren eläinlajeja kohtaan. Turhauduin ympäristöpolitiikkaan ja sen kyvyttömyyteen saavuttaa mitään aikaan.

Taiteeni syntyy usein turhautumisesta, ahdistuneisuudesta tai huolista, koski se sitten haiden tappamista, roskaamista tai eksistentiaalisia kriisejä. Olen kuitenkin myös huomannut, että jatkuva kriisien kuvaaminen ja negatiivinen lähestymistapa voivat saada meissä aikaan vastareaktion, jolloin tätä negatiivista informaatiota ei haluta edes ottaa vastaan. Tästä hyvänä esimerkkinä ovat turkistarhauksen ja lihantuotannon valokuvat.

Pohdin usein, miten voin tehdä poliittista taidetta, joka olisi myös esteettisesti houkuttelevaa.

Usein kuulen puhuttavan taideaktiivisuuden kannattavuudesta ja siitä, miksi taide on niin keuhno tapa vaikuttaa poliittisesti. Onko keskustelulle tilaa yhteiskunnassa, joka on jo täynnä keskustelua? Johtaako keskustelu päätöksiin tai tekoihin? Onkoärkeä käsitellä aihetta, josta taideyleisö on todennäköisesti tietoinen? Teemu Mäki kirjoittaa niin sanotusta keskustelunherättämistäiteesta (the-art-of-sparking-a-discussion), joka on noussut kantaaottavan taiteen rinnalle poliittisesti korrektina vaihtoehtona. Taiteilijalle tämä taidemuoto on turvallista liturgiaa, josta voi pestä kätensä tukalassa tilanteessa. Keskustelunherättämistäide koputtelee meitä ärsyttävästi välillä olkapäälle, muistuttakseen meitä ajattelemaan ja keskustelemaan, tuomatta kuitenkaan koskaan omaa mielipidettä julki (Mäki 2018, 63–64). Asioita pyöritellään samaan tapaan kuin ympäristöpolitiikassa, kuitenkin saavuttamatta mitään aikaiseksi. Sini Mononen kirjoittaa yhteiskunnallisen taiteen jakautuvan kolmeen suuntaan: taide joka pyrkii vaikuttamaan suoraan, taide joka kommentoi, ja taide joka esittelee vaihtoehtoja ja kehittää utopioita (Mononen 2014, 16).

Kuva 12. Yksityiskohta teoksesta Sake No Zashiki, Utagawa Kuniyoshi. masterpiece-of-japanese-culture, 2019.

Hai

Aloin tutkimaan haita maalaamalla. Hai on eläimistä väärinymmärretyin, ja siihen liitetään hyvin vahvoja negatiivisia tunteita kuten pelkoa ja vihaa; hain ajatellaan olevan terävähampainen ja kylmäverinen tappaja, jonka silmät eivät heijasta valoa. Elokvassa Tappajahai (1975) Quint toteaa hain silmien olevan elottomat ja mustat, kuin nukun silmät, eikä se vaikuta elävän, kunnes se puraisee. Maalauksissani esitän hain vastakohtaisesti: olen käyttänyt hain maalaamisen usein kirkkaita, helliä värejä kuten vaaleanpunaista ja turkoosia. Olen kuvannut lähinnä niiden päitä kurkkimassa kankaan reunoilta ja kulmista, koska minulle hai on hienovarainen tarkkailija. Hai on haavoittuva ihmisen toiminnalle, eikä hai hyökkää ihmisen kimppuun tuntematta oloaan uhatuksi. Tiedostan ihmisten pelon pedon edessä, mutta pelko ei oikeuta julmuutta ja tietämättömyyttä.

Ihminen on haluton ymmärtämään asioita, joihin se ei voi samaistua. Aloin inhimillistämään haita, ja tein digitaalisia kuvakollaaseja ja maalauksia, joissa hai korvaa ihmisen. Rukoilevan Madonnan pään tilalla onkin hain naama, ja isä Joseph pitelee sylissään Atlantin nokkahaita. Surrealistinen lähestymistapa antoi tilaa leikkittelylle ja hienomuotoisille provosoinnille. Kristillisillä viittauksilla halusin luoda haille arvoa, pyhyttä.

Tein veistoksen koska tunsin, että en saa haita mahtumaan kankaalle. Tein valkohaiveistoksen styroksista, jonka päällystin kipsillä ja maalasin. Se oli esillä Turussa ILMIO-festivaaleilla, ja se ripustettiin puuhun. Se oli minusta mielikuvitusta ruokkivaa ja hämmentävää. Miten hai oli päätynyt puuhun?

Tulevaisuudessa aion käsitellä lisää haita ottaen aiempaa enemmän huomioon materiaalivalinnat: käytän kierrätettyjä tekstiilejä ja poimimaani muovi- ja pahviroskaa. Haaveilen valtavan haiveistoksen tekemisestä Ron Myeckin tapaan, mutta materiaalin pitää olla ekologinen. Suunnitelmani on myös käsitellä haihin kohdistuvaa väkivaltaa. Kalojen ei mielletä tuntevan kipua, koska ne eivät osoita tunteita heiluttamalla häntää tai maukumalla. Tiedämme loppujen lopuksi hyvin vähän merten eläinlajien käyttäytymisestä. Siksi pidän tärkeänä julkista ja helposti saavutettavaa tutkimustyötä, jota esimerkiksi Ocean Ramsay tekee Instagramissa. Läheltä otetut valokuvat ja videot haiden ja sukeltajien kohtaamisista tuntuvat eheyttäviltä ja tuovat toivoa asenteiden muuttumisesta ja tiedon lisääntymisestä.

Kuva 13. Messias. Öljy kartongille. 100,5 x 86,5 cm. Emilia Asplund, 2018.

Kuva 14. Ocean Ramsay uimassa valkohainaaraan kanssa. Instagram postauksessa Ramsay arvelee hain olevan sama yksilö, jonka hän tapasi Guadalupen saarella. Kuva: Juan Oliphant. 16.1.2019 <https://www.instagram.com/oceanramsey/?hl=fi>.

Korallit

Toteutin keväällä 2019 seinämaalauksen Turun keskussairaalaan. Maalaus toteutettiin käytävälle, jossa sairaalahenkilökunta, potilaat ja tarpeisto kulkevat rakennuksesta toiseen. Se on valkoinen ja tehdasmainen ympäristö, jossa puhe ja askeleet kaikuivat. Ihmiset liikkuvat parvissa tai yksinään.

Korallit tuntuivat minulle luonnolliselta valinnalta maalauksen aiheeksi. Pohdin akvaarion rauhoittavaa vaikutusta ja korallien värikirjoa sekä niiden ainutlaatuista ekosysteemiä. Katsoin edellistalvena Sir David Attenboroughin dokumentin koralliriutoista. Muistan meriahvenen ja mustekalan uimassa surkean, harmaan ja tuhoutuneen koralliriutan yllä. Ennen siellä kukoisti yhteiskunta, nyt se oli vain raunio paratiisista. Halusin maalata näkymän, jota ei välttämättä kymmenien vuosien päästä enää olisi luonnossa ollenkaan ilmastonmuutoksen ja meren kasvavan happopitoisuuden vuoksi. Suunnittelin teosta eheyttäväksi, sellaiseksi, joka voisi tuoda katsojalleen pienen ilon ja kauneuden tunteen. Se tuntui sopivalta sairaalatalaan. Nimesin seinämaalauksen ”Memory” eli muisto.

Kuva 15. Memory. TYKS, Turku. Emilia Asplund, 2019

5 LOPUKSI

Kirjallisessa opinnäytetyössäni olen tarkastellut erilaisia taideprojekteja ja teoksia, jotka näyttäytyvät minulle taideaktivismina koskien merta ja sen tilaa. Olen myös pohtinut omaa suhtautumistani tähän taidemuotoon ja sen mahdollisia hyötyjä ja haittoja. Friedrich Schiller (1795) ja T.W. Adornon (1949) ovat aikoinaan kirjoittaneet, kuinka ainoastaan täydellinen, utopistinen, valtio ei tarvitse taidetta. Taide mielletään peiliksi, joka heijastelee aikansa yhteiskuntaa. Tilanne on hankala, mutta ei mielestäni toivoton; taiteen voi olla vaikea saavuttaa laaja yleisö, mutta sama ongelma koskee tiedettä, jonka kohdeyleisö on loppujen lopuksi myös marginaalinen. Tätä marginaalia voisi kasvattaa erilaisilla yhteistöillä ja poistumalla valkoisesta kuutiosta, esimerkiksi julkisilla taideteoksilla.

Kesäkuussa 2019 kävin Helsingissä Tiedekulmassa avoimessa ”Sukella Itämeren pinnan alle” -luennolla, jonka järjestäjänä toimi Tvärminne Zoological Station. Tutkijat ilmaisivat huolensa tieteen kommunikaatio-ongelmista suuren yleisön kanssa – tiede tarvitsisi uusia kieliä esitelläkseen itseään ja tutkimuksiaan. Minulle tuli vahva tunne siitä, että taide voisi olla yksi uusi kieli.

Toimimme usein omien arvojemme ja tietojemme vastaisella tavalla, eikä tieto aina johda tekoihin. Minna Rainion artikkelissa ”Kuinka katsoa ilmastonmuutosta?” mainitaan visuaalisen representaation kriisi, jonka yhtenä ongelmana on tehdä abstrakti asia, kuten ilmastonmuutos, ymmärrettäväksi. Graafiset kaaviot ja kuviot harvoin herättävät meissä suuria tunteita, mutta taideteos voi kuitenkin onnistua horjuttamaan katsojaa, jolloin hän joutuu peilaamaan arvojaan uudestaan. Taiteellisin keinoin pystytään myös tuottaamaan tietoa ja hankkimaan todistusaineistoa esimerkiksi valokuvien, videoiden ja osallistavan taiteen avulla. Oletus taiteen välittömästä vaikutuksesta yhteiskuntaan on kuitenkin lyhytnäköistä ja heijastelee sitä, että taiteelta odotetaan liikaa (Rainio 2019). Vaikeinta on saada ihmiset muuttamaan mielensä ja toimimaan asioiden puolesta, koska ne voivat tuntuvat etäisiltä ja ylivoimaisen suurilta.

Tulen taiteellisessa opinnäytetyössäni palaamaan samoihin pohdintoihin Ellen MacArthurin haastattelun kautta, liittyen merten muoviroskaan ja kaloihin. Suunnitelmani on toteuttaa suuri veistos, jota ohikulkija ei voi välttyä näkemästä. Aikomuksenani on ripustaa teos ulos, jolloin se voi tavoittaa myös ne, joille galleriatila on luontaantyöntävä.

LÄHTEET

Brown, A. 2014. Art & Ecology Now. Thames & Hudson.

DeCaires Taylor, J. Overview. Viitattu 8.10.2019. https://www.underwatersculpture.com/about/overview/?doing_wp_cron=1573667573.7005460262298583984375.

Ellen MacArthur Foundation. 2016. The New Plastics Economy: Rethinking the future of plastics. Viitattu 9.10.2019. <https://www.ellenmacarthurfoundation.org/news/the-new-plastics-economy-rethinking-the-future-of-plastics-infographics>.

Forman, Z. 2015. TED Talks Live. Drawings that show beauty and fragility of Earth. Viitattu 9.10.2019. https://www.ted.com/talks/zaria_forman_drawings_that_show_the_beauty_and_fragility_of_earth.

Forman, Z. Operation IceBridge. Viitattu 22.10.2019 <https://www.zariaforman.com/nasa>.

Krappala, Mari. Haastattelu 9.10.2019.

Mattison C. 2014. Art brings the coral reef crisis above the surface. Viitattu. 7.10.2019. <https://mission-blue.org/2014/05/art-brings-the-coral-reef-crisis-above-the-surface/>.

Mattison C. 2019. Artist statement. Viitattu. 7.10.2019 <https://courtneymattison.com/about>.

Mononen S. 2014. Alaston totuus taiteesta. Helsinki: Into Kustannus Oy.

Mäki T. 2018. Taiteen tehtävä. Helsinki: Into Kustannus Oy.

NASA. Operation IceBridge. Viitattu 9.10.2019 https://www.nasa.gov/mission_pages/icebridge/index.html.

Rainio, M. 2019. Kuinka katsoa ilmastonmuutosta? Näkymätön ilmasto, osallisuus ja taide. Kuulumisen reitit taiteessa, 2019. Viitattu. 5.10.2019 https://www.academia.edu/40128548/Kuinka_katsoa_ilmastonmuutosta_N%C3%A4kym%C3%A4t%C3%B6n_ilmasto_osallisuus_ja_taide.

Sheih, A. 2019. Brown Alumni Magazine. Fragile Beauty. Viitattu 7.10.2019 <https://www.brownalumnimagazine.com/articles/2019-09-09/fragile-beauty>.

Smillie S. The Guardian. Drowned world: welcome to Europe's first undersea sculpture museum. Viitattu 8.10.2019 <https://www.theguardian.com/artanddesign/2016/feb/02/drowned-world-europe-first-undersea-sculpture-museum-lanzarote-jason-decaires-taylor>.

Smithsonian Institution. Smithsonian Ocean. Washed Ashore: From Beach Trash to Ocean Art. Viitattu 8.10.2019 <https://ocean.si.edu/ocean-life/sharks-rays/washed-ashore-beach-trash-ocean-art>.

Washed Ashore. Art to save the sea. Viitattu 8.10.2019 <https://washedashore.org/>.

Wearden, G. 2016. More plastic than fish in the sea by 2050, says Ellen MacArthur. Viitattu. 9.10.2019 <https://www.theguardian.com/business/2016/jan/19/more-plastic-than-fish-in-the-sea-by-2050-warns-ellen-macarthur>.